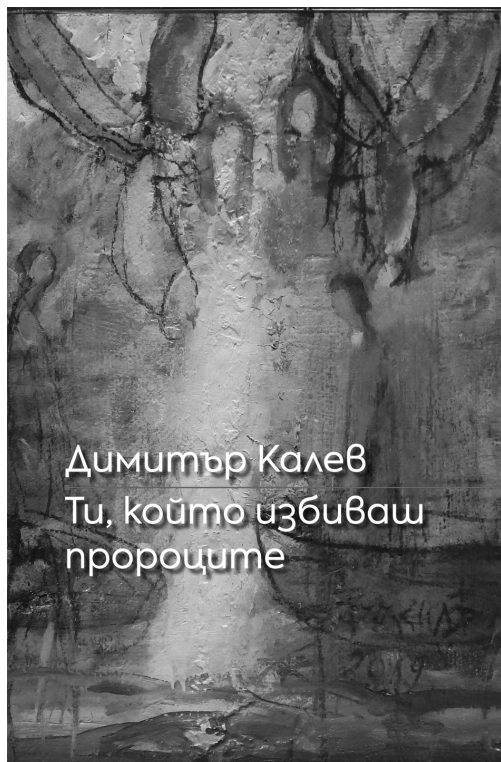

НАПРЕД КЪМ ПОЕЗИЯТА НА ТАЙНОТО ЗНАНИЕ

Защо Димитър Калев все още е невидим поет? Това е въпрос, който лесно може да се обясни и без мистерията на иронизма му. Защото поезията му е твърде иронична, което я прави „хладнокръвна“ и я извежда извън орбитата на разпространеното очакване за поезия. Но това ѝ качество работи и в едни по-широки рамки, правещи повечето съвременни поети „невидими“.

Живеем в епоха, която много лесно можем да подведем под понятие, въведено през 1990-те от Михаил Неделчев – лоша обгледимост на литературата. Когато е въведено, понятието цели да опише ситуацията на разпарчетосана, дифузирана публичност. В сравнение с епохата на развития социализъм с неговата йерархия на всички институции, времето след 1989 г. е царство на хаоса, в което трудно може да бъде забелязано което и да е постижение в областта на литературата. И най-вече изданията на автори, които не живеят в София и не могат да се възползват от националните медии. Понятието „лоша обгледимост на литературата“ обаче има смисъл най-вече като описание на състоянието, в което е изпаднал съвременният критик, който би искал отговорно да изпълнява дълга си, а обективно не може да го стори. Проблем на неговите очила. Не толкова като описание на културна реалност, при която авторите от провинцията, дори когато не пишат провинциално, са в затруднено положение по отношението на разпространението и популяризацията на своите книги спрямо своите колеги от столицата, дори когато те пишат провинциално. Защото тази реалност важи и за зрелия социализъм, макар с различни параметри.

Този увод е необходим, защото днес вероятността да не забележиш значима

Димитър Калев Ту, който избиваш пророците

стихосбирка или роман, и то не само от български, а и от световни автори, е много голяма, ако не си член на абсолютно стеснените кръгове на няколкото национални специализирани медии. Но и там е възможно да бъде изпусната силна книга. Популярните медии са полето на липсата на йерархии, където най-добрите критици биват канени на равни начала със самопромотиращи се автори, които обаче имат друг успешен бизнес или видима позиция в политиката. И така националната телевизия и националното радио лансират по същия нейерархизиращ начин, по който – макар и по съвсем друга причина – същото правят блоговете и социалните мрежи.

Като наблюдател на актуалната българска литература често се чувствам като сле-

пец, изненадващо напипал с пръсти здрава стена, в която без малко да се блъсне. Как съм изпуснал тази книга, излязла преди година или преди пет години? Но се случва, и то често. През последната година обаче бях член на цели две журита за национални награди за поезия, прочетох близо 150 книги и затова временно се чувствам сигурен познавач на литературния пейзаж. Но само от последните две години. Особена временна стабилност на знанието какво текущо се случва. Тази сигурност обаче се превръща мигом в голяма несигурност, ако внесе фактора значимост на книгата в актуалния контекст и в рамките на българската литературна традиция.

Така Димитър Калев, който живее във Варна и чиято професия е лекар онколог, бях забелязал, така да се каже, с периферното си зрение, покрай преводите му на стихотворения на Робърт Фрост, Уистън Хю Одън, Марина Цветаева, Владислав Ходасевич и Йосиф Бродски, публикувани в Литернет. Издал е до 2006 г. четири поетични книги, които не са достигнали до мен. Преводите му ясно показват тенденция – едни от поетите, известни с това, че са трудни за превод. Поетите с „непреводими“ стихотворения. Но защо не знам за стихосбирките, при положение че е и носител на награди? Обяснението е именно в тази омагьосана работа с лошата обгледимост.

И ето че новата му книга, „Ти, който избиваш пророците“, достигна до мен. И така изведнъж видях един от амбициозните поети, които градят сложни конструкции с множество отпратки, взимат индиректно отношение към важни теми на съвременната българска и световна поезия, търсят баланс между тоталното и локалното, между метафизичното и идеологическото, между общочовешкото и националноисторическото. Нищо странно за личност, която е основен организатор на серия от годишни

конференции върху личността на най-влиятелния български духовен лидер на 20. век – Петър Дънов, с неговата синкретична и тихо експанзионистична, отричаща доктриналността доктрина.

Бих озаглавил рецензията си „Напред към поезията философия и поезията наука на предсократиците“, ако в книгата на д-р Димитър Калев предсократиците – оценени от Ницше и Хайдегер като недостижими по кристалния си реализъм и височина на идеите, но и по пластичност на изказа – бяха единствените духовни, литературни и философски стълбове. Но това би било неистина. Би било смаляване, защото по уникален за българската поезия начин тук са събрани лъчите на няколко могъщи традиции – при това на различни нива. На едно ниво просветват философските теми, които не са нито „западни“, нито „източни“, ами единствено присъщи на европейското духовно наследство, прогледнало за ученията на Изтока. На друго ниво се открояват поетични традиции от различни епохи – немския и английския романтизъм, френския и руския символизъм, авангардите – експресионизъм и сюрреализъм, американската алегорична поезия. И в това сложно сплитане блещукат философски и религиозни идеи и литературни образи, които свързват тази книга в невидима мрежа с образци, неповторими шедьоври и призоваващи следване жалони. Това превръща „Ти, който избиваш пророците“ в книга, която омагьосва с намагнитени късове поезия, но тревожи дълго след прочита с високооктановото съдържание на апофтегмите си.

Една от големите спекулации, на която сме свидетели, често неми или пък безразлични е, че българската литература притежава видима и дори продължителна и ненакъсана философска традиция. Виждаме началото ѝ обикновено при Стоян Михайловски, не смеем да гледаме по-назад, но и

това не е съвсем скоро, така че, казваме си, българската литература поне в следоосвобожденския си период вече е и философски ориентирана. После, разбира се, предпочитаме да видим в този случай, че имаме Пенчо Славейков (ако искаме да видим познание за любовта и трепетите на тялото, ще се обърнем към Кирил Христов – изобщо хитрините на погледа към миналото), а после и Гео Милев. После ще се почудим, но ще щракнем с пръсти – Атанас Далчев, разбира се! После ще ни е съвсем трудно. Някой може и да открие философия у Константин Павлов и дори у Любомир Левчев, но като цяло не е прието да се говори за философия при тях. После философски парадокси и предизвикателства има при Николай Кънчев и Биньо Иванов, но и това бихме отбелязали само ако сме си поставили за цел да очертаем традиция, която е накъсана, непоследователна, рехава и маргинална. Но такава няма. Няма, защото очерчанията и коловозът на българската литература зависят преди всичко от литературни критици и педагози, подчиняващи я на социалните проблеми на обществото, сред които от значение преди всичко е социалното неравенство и противодействащата му емпатия и различните проявления на съпричастие. Онези автори, които виждат целия всемир с видимите и невидимите му пластове и отношения, както и човека като равен на всемира, биват заскобявани и макар канонът да намира място и за тях, то не е в центъра и не е мястото на лоцмана.

„Ти, който избиваш пророците“ е едновременно силно диалогична книга и книга, в която диалогът често е неуловим, защото изисква подготовка, настройка и готовност. Нейната елитарна приповдигнатост е видима дори за потъналите в четене на високата поезия на модерността.

Днес поезията на Димитър Калев има шанса да попадне на читатели, които ще се

запознаят с текстовете вътре, сякаш те са плод на вдъхновението на ерудиран читател с любопитство в множество посоки. Но би могла да попадне на такива читатели, които и да различат отделните „разговори“ с класиците. А би могла да попадне и на такива читатели, които да я видят като специфичен глас в ситуация на съседство с други гласове на силнорефлексивни поети.

Да започнем от първото. Пластичната сила на книгата. Написана в свободен и обикновено бял стих, който разчита силно на алитерациите и асонансите. Ще го усетят и онези, които не знаят понятията алитерация и асонанс – защото става дума за пластика, която покорява безогледно, пластика, която е общосподелима по отношение на формата, която въздейства без съобразяване с традиции, тренираност на сетивата дори.

Ето в стихотворението „Другите“, което е декларирано като диалог оборване на Сартър:

(всеки гълъб тристъпно говори).

Как да скоча в това хоро?

По балконите виждам хора

да се мярват по сънно хорю.

Включвам лаптоп и пускам Гугъл...

Но примери има във всяко от стихотворенията. Те шептят, те жужат, те чуруликат, те ехтят, те звънтят.

Втората плоскост е тази, в която читателите ще изпитват познавателна наслада от диалога с класици на поезията и философията. От диалога с Робърт Фрост, поет, преведен от Димитър Калев, през диалога с Христо Ботев, поет, незаобиколим от всеки български автор (дори когато не си даваме сметка, че разговаряме с него). Но диалогът с Стоян Михайловски и Иван Грозев е поскрит. Още по-закодирани са диалогът с Рихард Вагнер. И още по-закодирани – със Спиноза, Шопенхауер, Шилер, Щайнер, Пърсиг, Дънов. И разбира се – с Платон и със свеще-

ните книги.

Третата плоскост на участието на тази книга в многогласието на съвременната българска поезия. Най-малко ще са онези читатели, които ще знаят за други поети – съвременници на Димитър Калев, които също са иронични към позитивната наука, към проверените философски доктрини, към уж стабилните ни здрави сетива и към традициите, които уж гарантират, че светът е достатъчно опознат, осветен и стабилизирани. Над нашето самоуверено незнание например се надсмива също и Яна Букова в „Записки на жената призрак“ – но при нея водеща е иронията, наследена от сюрреалистите. При Димитър Калев иронията е силна и на много писти, но не и водеща към безнадеждност. Напротив – неговата поезия е поезия на надеждата при пълното съзнание за ограниченията. Американският романист Джон Барт говори в повестта си „Дуниазада“ за трагически оптимизъм. Отлична формулировка.

Сам бях избрал да нарека една своя стихосбирка „сборник с научна поезия“. Е, научна само доколкото избира различни теории и схващания, за да се надсмее над тяхната валидност. В това отношение и Димитър Калев, и аз си оставаме синове на Романтизма. Хора, които познават великолепието и горделивостта на избухналата

модерна наука и на другите практики на Модерността, но знаят и за това, че колкото повече човекът знае, толкова повече не знае. Колкото повече расте полето на проученото, толкова повече расте и полето на неопознатото. Светът се разширява и в светлата, и в неосветената си половина.

„Ти, който избиваш пророците“ е органична книга, смело искаща да бъде монада, да побира света в чиста сфера. И го постига – не само в цялостта си, но и в отделните завършени стихотворения. Първото от тях, в което видях шедьовър – в стандартния смисъл на творба, дело на майстор, антологична творба, творба, която ще издържи отговорността да бъде обект на самостоятелен пространен анализ – беше „На връщане от Швейцария“ (в предварителна публикация в интернет). Но четенето на книгата те увлича да видиш силата на по-рано прочетеното и когато разтвориш страниците ѝ, ще откриеш още много такива творби на майстор. А майсторът е скромно горд. Както са високи, но тихи самите му творби. В утробата си те носят съкровища, но за да достигнеш до тях, е нужно да си достоен. Това е високомерието на тази стихосбирка.

Йордан Ефтимов